

Г. В. Кучер,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ДЕРЖАВИ ЯК ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

G. Kucher,

Ph.D., associate Professor, associate professor of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

TRANSFORMATION OF THE STATE'S ROLE AS A SOURCE OF FINANCING SOCIAL DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

У статті розкрито роль держави як джерела фінансування суспільного розвитку за рахунок зростання обсягів зовнішніх фінансових ресурсів, які перерозподіляються шляхом реалізації двосторонніх та багатосторонніх міжнародних проектів. В умовах глобалізації формуються багатофакторні взаємозв'язки, взаємозалежності, які визначають особливості розвитку суверенних країн, його фінансування, рух та обсяги фінансових ресурсів, що надаються зовнішніми донорами. Метою статті є розкриття теоретичних та практичних питань щодо посилення ролі держави як джерела фінансування суспільного розвитку в умовах глобалізації. В статті розкрито важливу роль держави в фінансуванні стратегічних пріоритетів суспільного розвитку за рахунок міжнародної фінансової допомоги. Показано види міжнародної офіційної допомоги та їх значення. Проведено аналіз обсягів фінансування та регіонів світу, що отримують ресурси від Групи Світового банку. Розкрито доцільність удосконалення інституційного забезпечення суверенних країн для ефективного використання зовнішньої фінансової допомоги. Сформувано висновки щодо важливості інституційного розвитку державних фінансів як основи фінансування першочергових потреб та пріоритетних суспільних завдань в умовах фінансових дисбалансів.

The article reveals the role of the state as a source of financing for social development at the expense of the growth of volumes of external financial resources. They redistribute through the implementation of bilateral and multilateral international projects. In the conditions of globalization are affected of multifactorial interconnections and interdependencies, which determined the peculiarities of development of sovereign states, their financing, moving and volumes of financial resources afforded by external donors. Propose is to research of the theoretical and practical questions with regard to growth of the role by state as the source of financing of social development in the conditions of globalization. In the article is opened important role of the state in the financing of strategic priorities of social development through of the international aid. It was shown the types of international official aid and their importance. It is done out analysis of volumes of financing and the regions of the world which was received resources from the World Bank. The institutional development of public finances is the base for the financing of the prime needs and pre-emptive social tasks in the conditions of financial imbalance. In the context of the globalization, the institutional development of the sovereign countries is very important for effective using of external financial aid.

Ключові слова: глобалізація, джерела фінансування суспільного розвитку, зовнішні фінансові ресурси, зовнішні донори, міжнародні фінансові організації, Світовий банк, суверенні держави.

Key words: globalization, sources of financing for social development, external financial resources, external donors, international financial organizations, World Bank, sovereign states.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах світової глобалізації держава виступає як суспільний інститут, що визначає механізм реалізації політики суспільного розвитку, та як економічний

суб'єкт, який стає головним донором, гарантом або посередником, що забезпечує доступ до зовнішніх офіційних та приватних джерел фінансування. Світова рецесія формує нові ризики для національного бізнесу,

місцевих громад та урядів суверенних країн, пов'язані з скороченням або згортанням міжнародних ринків позикових капіталів. Обмеженість національних фінансових ринків та потреби у використанні зовнішніх фінансових ресурсів для відновлення національних економік потребують подальших досліджень значення та можливостей використання міжнародних офіційних джерел фінансових ресурсів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням еволюції ролі держави, перспективам розвитку відносин між державами в умовах глобалізації, факторам, що на них впливають, присвячено роботи зарубіжних та вітчизняних дослідників, серед них У. Бек, В. Велес, А. Каплан, С. Марфі, В. Танци, А. Тойнби, Шахназаров Г. та інші; дослідженням впливу залучення фінансових ресурсів для фінансування державних витрат присвячено праці вітчизняних вчених: Т. Боголіб, В. Гейця, В. Глущенко, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, І. Запартіної, А. Лисяк, В. Опаріна, Г. П'ятаченка, В. Сіденка, В. Федосова, І. Чугунова та інших.

Разом з тим, у сучасних умовах потребують подальших досліджень питання щодо ролі інституту держави в умовах глобалізації, її значення для фінансування суспільних програм в умовах фінансових дисбалансів, можливостей та умов залучення двосторонньої та багатосторонньої зовнішньої офіційної фінансової допомоги для забезпечення ефекту синергії державного та приватного фінансування суспільного розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є розкриття теоретичних та практичних питань щодо посилення ролі держави як джерела фінансування суспільного розвитку в умовах глобалізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Фінансова глобалізація забезпечує поширення загальноєвропейських правил та процедур на усіх її учасників незалежно від їх національних особливостей. Це позитивно впливає на процеси стабілізації глобального фінансового середовища та суверенних держав, гармонізує національні економіко-правові системи до світових стандартів.

Участь країни у функціонуванні світового ринку розширює можливості щодо їхнього доступу до глобального фінансового ринку, до ринків робочої сили, технологій, товарного, освітнього, інформаційного тощо. Але робота на таких ринках урядів країн та їх економічних суб'єктів здійснюється самостійно, відповідно до власних інтересів та пріоритетів, в цьому вбачаємо позитивну складову глобалізаційних процесів. Це дозволяє залучати ресурси з різних джерел, у різних інвесторів та з застосуванням відповідних інструментів. Наявність розбіжностей в інтересах економічних суб'єктів формує відповідний вплив на рух потоків фінансових ресурсів, що може як позитивно, так і негативно впливати на розвиток національних економік, дотримання загальнодержавних та загальносвітових пріоритетів розвитку. В такому контексті важливість інституту держави не викликає сумнівів, це дозволяє їй визначати і представляти національні інтереси в світі.

За негативних явищ у суспільному розвитку, що потребує реформ та змін у різних сферах за рахунок зовнішнього фінансування, держава має переваги у порівнянні з іншими економічними суб'єктами, що визначаються довірою до суверенної держави та її підтримкою на міжнародній арені. За умов економічної рецесії, фінансових дисбалансів надходження зовнішніх приватних ресурсів обмежується, а іноді негативні тенденції посилюються відтоком фінансово-кредитних, інвести-

ційних ресурсів з національної економіки, у тому числі приватного та банківського секторів. Головним джерелом фінансування для національної економіки в умовах рецесії була фінансова допомога міжнародних фінансових організацій, країн ЄС та, пізніше, гарантії США по суверенним позикам України. Зазначене, на нашу думку, є підтвердженням того, що роль держави в умовах глобалізації підсилюється, і це пов'язано не лише з захистом її інтересів у міжнародних організаціях та об'єднаннях, міжнародних судах, але й з можливостями щодо отримання міжнародних фінансових ресурсів, технічної та іншої допомоги, яких не мають приватні економічні суб'єкти.

Багато країн світу для забезпечення сталості розвитку запровадили практику надання різної офіційної допомоги країнам, що потребують її, яка останнім часом забезпечує досягнення усіма учасниками спільних вигод та мінімізацію ризиків. Допомога надається як безпосередньо у вигляді економічної (фінансування певних програм розвитку, здійснення трансформаційних змін у економічних системах держав, подолання наслідків природних, техногенних, екологічних катастрофізмів тощо), так і технологічної, соціальної, інформаційної, консультаційної допомоги.

Варто звернути увагу, що в рамках надання зовнішньої допомоги країни-донори забезпечують досягнення цілей та національних зовнішньополітичних інтересів. Країни-реципієнти та її господарюючі суб'єкти можуть мати певні ускладнення та труднощі у власному розвитку, що пов'язано з зростанням тиску на національну економіку та національного виробника у контексті необхідності підвищення якості, технологічної та цінової конкурентоспроможності вітчизняної продукції і підприємств, посилення рівня захисту суверенітету країни та безпеки держави в цілому та її економічних суб'єктів, тощо. "Розбалансованість фінансової системи, платіжна криза, обмеженість внутрішніх нагромаджень, низький показник валютних резервів, від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу країни, воєнні дії на сході країни зумовлюють потребу в зовнішніх коштах для забезпечення виходу національної економіки з кризи та подальшого стабільного економічного розвитку країни" [1, с. 275].

Запровадження в рамках міжнародної співпраці різних програм, у рамках впроваджуваної міжнародними суб'єктами політики, дозволяє національній економіці отримати не лише доступ до зовнішніх фінансових ресурсів, але й сприяти якісному управлінню та збалансованому соціально-економічному розвитку.

У сучасних умовах світовою спільнотою сформовано узгоджений підхід до забезпечення ефективності надання зовнішньої допомоги, що може розглядатися як прояв фінансової глобалізації. Він сформульований у Паризькій декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги, "що надається, для зменшення бідності й нерівності, забезпечення зростання, створення потенціалу й прискорення досягнення Цілей розвитку тисячоліття" [2]. Сама допомога розглядається як механізм реалізації Декларації тисячоліття та Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ), що проводиться ООН, шляхом як надання безпосередньої допомоги, так і зростання ролі інших джерел фінансування розвитку. Важливим для підвищення ефективності використання коштів країн-донорів визначено: "посилення відповідних рамок діяльності (наприклад, планування, бюджету й оцінки виконання)", її узгодження з пріоритетами, системами, процедурами для зміцнення потенціалу країни, уникнення дублювання та забезпечення раціоналізації, реформування та спрощення процедур, визначення критеріїв, стандартів виконання та підзвітності для національних систем країн-партнерів у сфері державного фінансового управління, системи закупівель, фідучіарних гарантій...". Для забезпечення ефективності

Таблиця 1. Фінансування Світового банку країн-партнерів у 2012–2016 рр., млн дол. США

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Група Світового банку</i>					
Зарезервовані кошти ^а	51221	50232	58190	59776	64185
Надані кошти ^б	42390	40570	44398	44582	49039
<i>МБРР (Міжнародний банк реконструкції та розвитку)</i>					
Зарезервовані кошти	20582	15249	18604	23528	29729
Надані кошти	19777	16030	18761	19012	22532
<i>МАР (Міжнародна асоціація розвитку)</i>					
Зарезервовані кошти	14753	16298	22239	18966	16171
Надані кошти	11061	11228	13432	12905	13191
<i>IFC (Міжнародна фінансова корпорація)</i>					
Зарезервовані кошти ^с	9241	11008	9967	10539	11117
Надані кошти ^д	7981	9971	8904	9264	9953

Примітки:

а. Включає кошти, зарезервовані МБРР, МАР, IFC, траст-фондами, виконувани поручителями (ВПТФ), та загальні обсяги гарантій MIGA. Кошти, зарезервовані ВПТФ, включають усі гранти, що виконуються поручителями.

б. Включає кошти, фактично надані МБРР, МАР, IFC і ВПТФ.

с. Довгострокові зобов'язання з власних коштів IFC, не включають короткострокове фінансування або кошти, залучені від інших інвесторів.

д. Власні кошти IFC, не включають короткострокове фінансування або кошти залучені від інших інвесторів.

Джерело: [3, с. 6].

зовнішньої допомоги в ній визначено коло проблем, які потребують вирішення, зокрема: недостатня розвиненість системи закладів, що забезпечують розробку й виконання національних стратегій розвитку; недостатній рівень інтеграції глобальних програм й ініціатив до внутрішніх стратегій з розвитку країн-партнерів; корупція, відсутність "прозорості, що підривають суспільну підтримку, перешкоджають ефективній мобілізації й розподілу ресурсів, а також зменшують частку ресурсів на здійснення діяльності, яка є надзвичайно важливою для викорінення бідності й забезпечення стійкого економічного зростання". Враховуючи стратегії сталого розвитку та пріоритети національних країн, мають визначитися та розвиватися найбільш ефективні види зовнішньої допомоги, індивідуально чи колективно відбуватися відбір й здійснюватися розробка "додаткових видів надання допомоги для забезпечення їхньої максимальної комбінованої ефективності".

Сформований підхід у подальшому застосовується різними суб'єктами щодо надання різних форм міжнародної допомоги. Зокрема це стосується і відносин між країнами-донорами та країнами-партнерами, в процесі реалізації щодо надання таких програм. Зовнішнє співробітництво має підвищити ефективність зовнішньої допомоги як за рахунок ефективності та результативності використання фінансових ресурсів країн-донорів, міжнародних фінансово-кредитних установ та організацій, міждержавних об'єднань, так і за рахунок посилення потенціалу країн-реципієнтів. Дієвість таких програм посилюється через удосконалення механізмів їх реалізації за допомогою визначення стратегій розвитку суверенних країн, наддержавного та державного фінансового контролю й моніторингу, звітності щодо таких програм перед громадянами й парламентами. Поєднання підходів, що застосовуються в національній та міжнародній практиці, з підвищення ефективності використання фінансових ресурсів дозволяє активізувати розвиток секторів та галузей національної економіки.

Застосування зовнішнього моніторингу та контролю результативності та ефективності міжнародної допомоги, безпосередньо пов'язані з ефективністю використання бюджетних ресурсів, бюджетних програм, бюджетного менеджменту та контролю. Впровадження найкращих практик з урахуванням національних особливостей, запровадження діагностичних оглядів, моніторингових систем сприятимуть вдосконаленню національних фінансових систем, підходів до розробки й реалізації державної фінансової політики, та проведенню реформ, у тому числі реформу "державного

управління, що є необхідною для запуску й посилення процесів розвитку стійкого потенціалу". Розвиток потенціалу повинен ґрунтуватися не лише на ретельному технічному аналізі. Цей показник повинен чітко реагувати на соціальне, політичне та економічне становище, у тому числі необхідність підвищення застосування людських ресурсів" [2, Ст. 22].

Застосовуючи координацію зусиль щодо забезпечення стійкого розвитку суверенних держав шляхом надання міжнародної фінансової допомоги міжнародна спільнота розробила рамки партнерства для такої співпраці як для країн донорів, що мають враховувати стратегічні пріоритети країн-партнерів та уникати конфлікту цілей тощо, так і для самих країн партнерів, які для отримання такої допомоги мають створити для цього необхідні умови, що не наносять шкоди державному суверенітету, але й потребують удосконалення державного управління, у тому числі в фінансовій сфері, в контексті стратегічних пріоритетів національного розвитку.

До офіційної фінансової допомоги відносяться ресурси, що надходять, наприклад, від Групи Світового банку (ГСБ). Це провідна міжнародна фінансова організація, яка здійснює глобальний вплив на світовий розвиток шляхом його фінансування. Її місією визначено подолання бідності і підвищення добробуту населення країн із низьким та середнім рівнем доходів. Протягом останніх років відбувалося активне фінансування проєктів у межах місії ГСБ (табл. 1).

Загальний вплив Світового банку на фінансування розвитку можна розглянути на матеріалах таблиці 2, яка представляє виділені кошти МБРР та МАР, оскільки Міжнародна фінансова корпорація виділяє кошти на прибуткові проєкти і, як правило без урядових гарантій, то ми її фінансування в цю частину нашого дослідження не включали.

Наведені матеріали свідчать не лише про значні масштаби фінансування ГСБ проєктів розвитку, але й про значне фінансування африканського регіону (21% в загальних обсягах фінансування у 2016 р.). Варто зауважити, що обсяги фінансування таких проєктів МБРР майже в два рази (1,7) перевищують фінансування МАР, що пов'язано зі специфікою діяльності зазначених установ. Серед проєктів МБРР найбільші обсяги коштів було виділено країнам Латинської Америки і Карибського басейну — 5236 млн дол. США (23,2%), Східної Азії та Тихоокеанського регіону — 5205 млн дол. США (23,1%), Європи та Центральної Азії — 5167 млн дол. США (22,9%).

Серед регіонів за обсягами фінансування МАР значно переважає Африка — 6813 млн дол. США (51,6% —

Таблиця 2. Фінансування розвитку Групою Світового банку по регіонам світу у 2016 р.

Region	МБРР, млн дол. США	МАР, млн дол. США	Всього, млн дол. США	Всього, у відсотках
Африка	872	6813	7687	21
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	5205	1204	6409	18
Європа та Центральна Азія	5167	365	5532	15
Латинська Америки і Карибський басейн	5236	303	5539	16
Ближній Схід і Північна Африка	4427	44	4471	13
Південна Азія	1623	4462	6085	17
Всього	22532	13191	35723	100

Джерело: [3, с. 23].

це визначило структурні особливості фінансування СБ та Південна Азія — 4462 млн дол. США (33,8%).

Уряд України розглядає міжнародне фінансове і технічне співробітництво з державами та міжнародними організаціями як потужне джерело та ефективний інструмент економічного розвитку [4]. За роки співробітництва Світовий банк затвердив для України 50 позик загальним обсягом 10,1 млрд дол. США, з яких отримано 7,4 млрд дол. США [5]. Група Світового банку надає Україні фінансово-кредитну допомогу у вигляді позик на політику розвитку, інвестиційних проектів та гарантій, спрямованих на підтримку реформ, вдосконалення державного та розвиток приватного сектора, консультації з організації та проведення структурних реформ, регуляторної політики, поліпшення інвестиційного клімату, а також виступає вагомим джерелом фінансування країни.

В Україні на стадії реалізації перебуває 10 проектів, метою яких є модернізація інфраструктури, зокрема в енергетичному, транспортному і комунальному секторах, модернізація системи соціальної підтримки. Наприклад, відповідно до Угоди про позику (Проект модернізації системи соціальної підтримки населення України) між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку "станом на 31.12.2016 вибірка коштів позики становила 73 320,5 тис. дол. США. У цілому за час впровадження Проекту (2014—2016 рр.) на його реалізацію використано 72 749,5 тис. дол. США коштів позики, у тому числі 70 000 тис. дол. США — кошти позики, спрямовані на фінансування держбюджету; 1 999,5 тис. дол. США — кошти позики, залучені як кредитування держбюджету (спеціальний фонд); 750 тис. дол. США — кошти позики, списані на сплату МБРР комісійної винагороди. Залишок знятих із рахунку позики та ще не використаних на реалізацію заходів Проекту коштів становить 570,9 тис. дол. США" [6, с. 1].

Проекти СБ передбачають впровадження реформ у систему бюджетного врядування, покращення прозорості та підзвітності в державному секторі, забезпечення стабільності в банківському секторі; підвищення ефективності використання державних ресурсів, систем охорони здоров'я та соціального захисту.

Для фінансування стратегічних проектів розвитку суверенних країн шляхом реалізації міжнародних проектів використовуються як донорська допомога, так і співфінансування. Останнє передбачає певні витрати держави (бюджетних фондів центрального уряду або місцевих громад) у фінансуванні проектів. Так, при фінансуванні проектів технічної допомоги участь держави становить 10% вартості, а для інвестиційних проектів — 25% [7, с. 67].

Адаптованість національної фінансової політики та механізму її реалізації до реалій міжнародного співробітництва дозволяє ефективно та результативно використовувати світовий досвід, забезпечити налагоджену співпрацю з урахуванням сучасних потреб та перспектив розвитку. Інституційне середовище має забезпечити результативність такої співпраці для захисту національного суверенітету, дотримання критеріїв національної безпеки, удосконалення процесу та інноваційних

механізмів фінансування проектів, трансферу технологій, фінансового, технічного та іншого співробітництва.

Надання міжнародної допомоги для розвитку країни міжнародна спільнота передусім пов'язує з посиленням потенціалу державного фінансового управління. При цьому країна-реципієнт зобов'язується: посилити мобілізацію внутрішніх ресурсів і фіскальну стійкість, а також створити сприятливе середовище для державних і приватних інвестицій; забезпечити механізм своєчасної, прозорої та надійної звітності з виконання бюджету, використовувати спільно погоджені стандарти й процедури. Міжнародна технічна допомога (МТД) "відіграє роль важливого інструменту розвитку країни, що сприяє впровадженню в країні-реципієнті інституційних реформ, структурній перебудові економіки, розвитку ключових секторів економіки, підтримці підприємництва, реформуванню законодавства та іншим ринковим перетворенням, створюючи основу для притоку в країну інвестиційного капіталу та подальшої взаємодії зі світовою економікою" [7, с. 14, 25, 28].

Отримання МТД потребує врахування особливостей надання такої допомоги залежно від донорів, які можуть бути двосторонніми та багатосторонніми, та напрямів співробітництва з ними, відповідно до яких надається така допомога. Двосторонні донори — це уряди країн, які надають допомоги через посольства або спеціалізовані фонди, а багатосторонні донори — це міжнародні організації, що надають як фінансову, так і технічну допомогу. МТД у більшості випадків надходить в складі системних позик, не становить значної питомої ваги (близько 10 %) і фінансуються на грантовій основі. МВФ у межах впроваджуваної політики в Україні спрямовує свою діяльність на формування засад ринкової економіки та "надає МТД у трьох напрямках: підтримка фіскальної та валютної політики; розробка та перегляд економічного та фінансового законодавства, відповідних норм і процедур; а також розбудова потенціалу центральних банків, казначейств, податкових та митних служб і статистичні послуги" [7, с. 18—19].

У рамках двостороннього співробітництва найбільшими за обсягами для України є МТД, яка виділяється США, значну допомогу надають Канада, Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Швеція і Японія (при чому країни — члени ЄС надають ресурси як по двостороннім, так і багатостороннім каналам).

Міжнародна донорська фінансова допомога Україні спрямована модернізацію державних фінансів в частині реалізації наступних цілей: розробка інтегрованої інформаційної системи з управлінні фінансами, підвищення ефективності адміністрування податків і сприяння дотриманню податкового законодавства, а технічна допомога спрямована на зміцнення фінансового управління на рівні муніципалітетів (АМР США), реформування бюджетного процесу та управління допомогою (АМР Швеції), капітальному бюджетуванні та кредитуванні політики розвитку (Світовий банк) [7, с. 43].

Держава зацікавлена в отриманні МТД від донорів як тому, що вона надходить на безоплатній та

безповоротній основі, так і тому, що відповідає пріоритетам національного розвитку, "сприяє економічному та соціальному розвитку в різних сферах життєдіяльності держави та суспільства, зокрема шляхом підвищення інституціональної спроможності органів виконавчої влади, надання консультативної підтримки стосовно удосконалення законодавства з урахуванням найкращого світового досвіду, впровадження міжнародних стандартів, постачання сучасного обладнання, розвитку людського капіталу та стимулювання створення додаткових робочих місць" [4].

Зазначене свідчить про багатогранний вплив використання зовнішніх офіційних фінансових ресурсів для забезпечення суспільного розвитку країни. Перспективними для України є міжнародні проекти, що реалізуються зовнішніми офіційними донорами для розвитку місцевих громад, територій, проектів публічно-приватного партнерства. Вони формуються в контексті визначених державою національних стратегічних пріоритетів, не призводять до нарощування державного боргу, стимулюють формування суспільної відповідальності громад, реалізуються з застосуванням найкращих міжнародних практик, що забезпечують високий рівень результативності, ефективності таких проектів, та дозволяють створювати умови для вироблення ефекту синергії від поєднання державного та приватного фінансування суспільного розвитку.

ВИСНОВКИ

За умов трансформаційних перетворень, структурних дисбалансів, військових конфліктів ринкова складова не може забезпечити своєчасність та повноту фінансування першочергових потреб та пріоритетних суспільних завдань. За таких обставин державні фінанси виступають основною складовою вирішення життєво важливих суспільних питань. Держава як суспільний інститут в умовах фінансової глобалізації забезпечує удосконалення управління та впровадження інноваційних технологій, найкращого досвіду світової практики тощо.

Інституційний розвиток державних фінансів як основи фінансування першочергових потреб та пріоритетних суспільних завдань в умовах фінансових дисбалансів та фінансової глобалізації дозволяє не лише виконувати функції та забезпечувати своєчасність їх фінансування, але й за допомогою державного регулювання забезпечувати перерозподіл фінансових ресурсів між рівнями, сферами та галузями національної економіки, забезпечувати доступ зовнішніх інвестиційних, кредитних та фінансових ресурсів від міжнародних фінансових організацій, урядів інших країн і світового фінансового ринку.

Література:

1. Економічний суверенітет України: монографія/ А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, В.В. Юхименко, В.М. Костюченко та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі та Т.М. Мельник. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. — 700 с.
2. Паризька декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги: Декларація [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_271
3. Річний звіт 2016: Світовий банк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017>
4. Про схвалення Стратегії залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013–2016 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.09.2013 № 697-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/697-2013-%D1%80>

5. Інформаційна довідка щодо співробітництва України з Міжнародним банком реконструкції та розвитку / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408929&cat_id=353161&ctime=1424181872977

6. Висновок щодо фінансової звітності за 2015 та 2016 роки проекту "Модернізація системи соціальної підтримки населення України", що підтримується позицією Міжнародного банку реконструкції та розвитку. Рахункова палата України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751274/Vysn_7-4_2017.pdf?subportal=main

7. Ресурси міжнародних організацій для цілей розвитку: посібник з програмування та координації проектів / А. Кістерський, К. Прігмор, У. Сікс, Б. Прігмор, Т. Липова. Міністерство фінансів України. Управління співробітництва з державами донорами для цілей розвитку. — 2012. — 152 с.

8. Про приєднання України до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги: Указ Президента України від 19.04.2007 № 325/2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/325/2007>

References:

1. Mazaraki, A.A. Mel'nyk, T.M. Yukhymenko, V.V. Kostiuchenko, V.M. etc. (2015), *Ekonomichnyj suverenitet Ukrainy* [Economic sovereignty of Ukraine], Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine.
2. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2005), "The Second High Level Forum on Aid Effectiveness "The Paris Declaration on Aid Effectiveness"", available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_271 (Accessed 11 July 2017).
3. The World Bank (2017), "The report of the World Bank "World Development Report 2017: Governance and the Law"", available at: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017> (Accessed 11 July 2017).
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Strategy of Attracting, Effective Use and Monitoring of International Technical Assistance and Cooperation with International Financial Institutions in 2013—2016"", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/697-2013-%D1%80> (Accessed 11 July 2017).
5. The Ministry of Finance of Ukraine (2015), "Information of the Ministry of Finance of Ukraine "Information note on cooperation between Ukraine and the International Bank for Reconstruction and Development"", available at: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408929&cat_id=353161&ctime=1424181872977 (Accessed 11 July 2017).
6. Accounting Chamber of Ukraine (2017), Decision of the Accounting Chamber of Ukraine "Conclusion on the financial statements for 2015 and 2016 of the project "Modernization of the system of social support of the population of Ukraine" which supported by the loan of the International Bank for Reconstruction and Development", available at: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751274/Vysn_7-4_2017.pdf?subportal=main (Accessed 11 July 2017).
7. Kisters'kyj, L. Prihorm, K. Siks, U. Prihorm, B. and Lypova, T. (2012), *Resursy mizhnarodnykh orhanizatsij dlia tsilej rozvytku: Posibnyk z prohramuvannia ta koordynatsii proektiv* [Resources of International Organizations for the Development: A Manual for Programming and Coordination], Ministry of Finance of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
8. President of Ukraine (2007), Decree of the President of Ukraine "On Ukraine's Accession to the Paris Declaration on Improving External Aid Effectiveness", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/325/> (Accessed 11 July 2017).

Стаття надійшла до редакції 11.07.2017 р.